

Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху»

Завдання й виклики цифрової епохи

Інформаційні технології дедалі наполегливіше й невідворотно відтісняють на другий план традиційні форми спілкування авторів, носіїв та споживачів інформації – паперові тексти, друковані ЗМІ та видання. Тож надзвичайно своєчасно була визначена цьогоріч тема традиційної Міжнародної наукової конференції – «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху», що проходила у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського 8–10 жовтня.

Організаторами Конференції виступили Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів Міжнародної асоціації академії наук. Нагальну потребу впровадження цифрових технологій диктує час. З огляду на це, мету організатори зібрання поставили перед собою сучасну й амбітну: об'єднати зусилля науковців і практиків у розв'язанні актуальних питань комунікації бібліотек у цифрову епоху, визначити гострі проблеми в бібліотечній сфері та оприлюднити результати наукових пошуків, розробити рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення цифровізації сучасних бібліотек.

Конференцію відкрила генеральний директор НБУВ, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України **Л. А. Дубровіна**.

Завдання, які ставить перед бібліотечною галуззю цифрова епоха, влучно сформулював у своїй доповіді «Бібліотеки в цифровому середовищі: курс на індивідуальний інтегрований сервіс» радник Президії НАН України, багаторічний, а нині почесний, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік НАН України **О. С. Онищенко**. Орієнтація на «життя в цифрі» вже стала для бібліотечної сфери стратегічно важливим вибором, відзначив доповідач. Проте, бібліотеку цифрової епохи не слід уявляти однобічно – тільки як збір, обробку, використання електронних ресурсів, місце виходу в Інтернет. Поряд із цифровою інформаційною продукцією, обсяги якої, безумовно, стрімко зростатимуть, у ній збережуться і матимуть попит рукописи, книги, газети, журнали та інші «постояльці» традиційних бібліотечних фондів. Бібліотека, яка хоче відповідати вимогам плюралістичного суспільства, має поєднувати, гармонізувати в собі всі види інформаційних ресурсів на всіх можливих носіях. Її майбутнє забезпечить багатоманевре ресурсне багатство, де, безумовно, цифрова інформація переважатиме. У цифровому середовищі бібліотека зможе повноцінно функціонувати, якщо вона сама буде цифровізованим цілим, а бібліотекар стане інформацієзнавцем.

При цьому, на переконання О. С. Онищенка, бібліотечний сервіс дедалі більше зосереджуватиметься на задоволенні індивідуальних інформаційних потреб читачів. Адже завдяки цифровим технологіям бібліотека може вибрати не лише зі своїх фондів, а й з усіх інших, доступних, джерел в інтернет-просторі потрібні читачеві відомості з конкретної теми у вигляді згрупованого матеріалу і доставити їх у будь-яку точку світу на будь-який мобільний пристрій замовника.

Зі знанням справи і водночас з глибокою стурбованістю гово-

рила про проблеми перебудови бібліотек у цифрову епоху генеральний директор Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого **Т. І. Вилегжаніна**. Обравши тему «Соціальний тренд сучасних публічних бібліотек України», вона привернула увагу учасників конференції до того, що у щойно затвердженій Верховною Радою України програмі діяльності Кабінету Міністрів України серед переліку закладів, що надають культурні послуги, немає згадки про бібліотеки. І це при тому, що в Україні тільки публічних бібліотек налічується 16 тисяч. Невже бібліотеки не в пріоритеті держави? Можливо, саме цим пояснюється недостатнє фінансування галузі? У всіх країнах світу, зауважила Т. І. Вилегжаніна, бібліотеки отримують державну підтримку. В Україні поки що ця підтримка незначна, хоча влада постійно закликає заклади культури розширювати надання платних послуг. Чи можуть бібліотеки заробити достатньо коштів на виконання своєї функціональної діяльності – запитання риторичне. Адже для цього надто мало умов. А платні послуги мають надаватися своєчасно і якісно.

У програмі Уряду, з огляду на адміністративно-територіальну реформу, передбачена державна підтримка культурно-соціальної інфраструктури в громадах, створення мультифункціональних сервісів, які повинні стати одними з головних «магнітних» точок кожного окремого району. Водночас, наголосила доповідачка, за останні роки вже близько 500 бібліотек зникли з культурної мапи країни, при цьому мали місце факти порушення законодавства, далеко не всі питання погоджувалися з профільним міністерством. Та й у справі комп'ютеризації, відповідного програмного забезпечення місцевих публічних бібліотек ще дуже багато «блих плям».

Т. І. Вилегжаніна також відзначила, що в урядовому документі кошти передбачаються на впровадження проєктів, програм, а не на підтримку колективів. Але така політика може призвести якраз до значних кадрових втрат. Навіть у цифрову епоху для бібліотек на першому місці залишається читач, тренд публічної бібліотеки – соціальна орієнтація на людину. Відтак роль бібліотекаря важко переоцінити. Сьогодні, коли на порядок денний виходить функція бібліотечного закладу як пізнавально-розважального центру, бібліотекар, на відміну від працівників інших закладів культури, поєднує дуже багато різних ролей і реалізує їх ситуативно. Доповідачка нагадала, що в період соціально значущих подій бібліотечним фахівцям довелось, крім своєї професійної роботи, брати участь у допомозі бійцям на фронті, працювати з переселенцями тощо.

Директор Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України, професор, академік НААН України **В. А. Вергунов** у своїй доповіді «Оцифрування бібліотечного фонду Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН – пріоритетний напрям його збереження та репрезентації» зазначив, що Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського підсилює свою роль та місце в суспільстві такими знаковими подіями, як нинішня конференція, яка збрала фахівців на важливу розмову про майбутнє бібліотечної галузі.

В. А. Вергунов відзначив, що міжнародний досвід, зокрема європейська політика «Цифровий порядок денний для Європи до 2020 року» свідчить: цифрові технології вже стали рушійною силою соціально-економічного розвитку, відновлення економіки в багатьох країнах. На жаль, в Україні розвиток інформаційного суспільства йде повільними темпами, а в окремих його сегментах взагалі стоїть на місці, що вказує на недостатність дій та заходів щодо його забезпечення.

Мережа бібліотек сільськогосподарського напрямку стикається з тими ж проблемами й викликами, про які говорила Т. І. Вилегжаніна, хоча й перебуває в системі Міносвіти й науки.

Доповідач детально зупинився на оцифруванні бібліотечно-го фонду Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН як пріоритетному напрямі його збереження та репрезентації, акцентував увагу до проблемах, які виникають при виконанні цих робіт, підкреслив важливість співпраці з міжнародними організаціями щодо пошуку грантів для проєктів оцифрування раритетів, створення веб-інтерфейсів тощо.

Директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор **Л. Д. Березівська** поінформувала учасників конференції про стан науково-інформаційного забезпечення сфери освіти України, висвітлила роль у забезпеченні освітнього процесу Державної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського. Вона відзначила, що пріоритетом закладу в останні роки є проведення наукових досліджень, причому прикладних, практично орієнтованих.

Серед проблем, з якими стикаються освітянські бібліотеки, Л. Д. Березівська виокремила брак кваліфікованих кадрів з ІТ-сфери, недостатню мотиваційну складову для залучення таких фахівців, зокрема, заробітну плату. На жаль, трапляються випадки невідповідності бібліотечних працівників до сучасних викликів. Але це спонукає бібліотечну спільноту до розвитку й удосконалення.

Про місце науково-технічної бібліотеки у цифрову епоху говорила у своєму виступі заступник директора Державної науково-технічної бібліотеки України **О. О. Москаленко**. Вона відзначила, що нині бібліотеки перетворюються на інформаційні центри, в яких можна не лише отримати доступ до джерел інформації, а й займатися науковою діяльністю. Саме так працює Державна науково-технічна бібліотека України, яка поширює знання про стан науково-технічної галузі в Україні та світі, оцифровуючи свій основний фонд та пошуковий фонд дисертацій. Крім того, бібліотека останнім часом налагоджує зв'язки з міжнародними науковими виданнями і спеціалізованими пошуковими системами, привертаючи їх увагу до інформації з України. Впроваджується також інтерактивний зв'язок з читачами, оскільки є розуміння того, що вони нині приходять до бібліотеки не просто як у книгосховище, а як у поліфункціональну інфраструктуру, здатну забезпечити їм швидкий і ефективний шлях до знань.

Особливими за своєю інформативною та емоційною наповненістю стали презентація й перегляд на конференції документального фільму «Куди дув вітер» німецького режисера Андре Зінгера, представленого Посольством Республіки Казахстан в Україні. У передмові до презентації перший секретар Посольства Республіки Казахстан в Україні **Гульнара Турсинбаєва** щиро подякувала колективу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за запрошення взяти участь у представницькій міжнародній конференції та надану можливість показати бібліотечному загалові цей документальний фільм. Вона відзначила особливу роль держави і науки у збереженні довілля, підкреслила важливість інформаційної місії

бібліотек у цій справі, а також закликала спільними зусиллями досягати планетарно важливої мети – світу без ядерної зброї.

Присутні відзначили, що фільм, у якому йдеться про жахливі наслідки випробування ядерної зброї на Семіпалатинському полігоні в Казахстані для мирного населення, надзвичайно співзвучний з відчуттями українців, які пережили Чорнобильську трагедію й досі відчувають її страшне відлуння.

У подальшому робота конференції продовжилася на засіданнях тематичних секцій та семінарах.

Під час конференції працювали різноманітні книжкові виставки й презентації, зокрема – «Науково-видавнича продукція Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського «Нові видання НБУВ»; «Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху»; «Дмитро Андрійович Балака: до 125-річчя від дня народження»; «Видатні українці: Іван Котляревський (1769–1838)»; «Олена Михайлівна Апанович (1919–2000) – український історик, архівіст, письменниця»; «Видатні українці: Олександр Довженко (1894–1956)»; «Інституту географії НАН України – 55»; «Індія: шлях до незалежності»; «Йозеф Рот – австрійський письменник і журналіст»; «Наукова продукція видавництва України»; «Твори Юліуша Словацького у фондах відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій»; «140 років від дня народження Володимира Вікторовича Дорошенка (1879–1963)»; «До 100-річчя від дня народження Олени Апанович: «Вважаю своїм громадським обов'язком працювати над поверненням нашому народу вкраденої у нього національної історичної пам'яті»; «Медицина в стародруках»; «Наукові праці відділу газетних фондів та відділу пресознавства».

Компанія «Архівні інформаційні системи» (АІС) організувала виставку обладнання, технологій та засобів для оцифрування, реставрації й консервації фондів – «Сучасна бібліотека: нові можливості». Директор приватного підприємства «Архівні інформаційні системи» **К. А. Віслобоков** висловив вдячність колективу НБУВ та її генеральному директору Л. А. Дубровиній за запрошення й співпрацю. Він з приємністю презентував продукцію підприємства на стенді: це моделі спеціальних планетарних сканерів – Zeutschel OS 12002 для сканування архівних та бібліотечних матеріалів формату до А2+, а також Zeutschel new Zeta – для самостійної роботи читачів у читальних залах. Zeutschel GmbH, представником якого в Україні є «Архівні інформаційні системи» – провідний німецький виробник обладнання для сканування та мікрофільмування архівних і бібліотечних колекцій, успішно працює у багатьох національних, наукових та публічних бібліотеках, архівах, сервісних бюро по всьому світу.

В експозиції компанія представила зразки безкислотних картонів і паперів та вироби з них (коробки, теки, конверти тощо) для довготривалого зберігання рукописних, книжкових, фото та інших колекцій. Учасники конференції також могли ознайомитися з каталогами реставраційних матеріалів та технологій, які пропонуються в Україні. «Архівні інформаційні системи» – єдина в Україні фірма, яка з 2005 р. системно працює над оцифруванням архівних та бібліотечних колекцій, активно впроваджує інформаційні технології, сучасні стандарти довготермінового зберігання архівних і бібліотечних колекцій, постачає в Україну безкислотний картон і вироби з нього, а також реставраційні матеріали, обладнання й технології.

Безперечно, святкового настрою й душевної наснаги учасникам конференції додали виставка художніх полотен Федора Матейчука «Подорожуючи Україною», фотовиставка майстрів Фонду фотомистецтв України «Осіньне золото».

Зоя Шарикова,
прес-секретар НБУВ